

ผลของการบริหารทางเภสัชกรรมต่อการควบคุมโรคและการกลับเข้ารับการรักษา ในโรงพยาบาลในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมไม่ได้

สุนันทานนท์¹, ภ.บ.

e-mail: sutinee5564@gmail.com

¹ กลุ่มงานเภสัชกรรม โรงพยาบาลศิคราม

วารสารเภสัชกรรมคลินิก. 2569;32(1):85-98.

บทคัดย่อ

ความเป็นมา: การควบคุมโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ไม่ดีเป็นปัญหาสำคัญของระบบสุขภาพ โดยเฉพาะผู้ป่วยที่รับยาต่อเนื่องที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลซึ่งอาจเกิดช่องว่างในการติดตามและแก้ไขปัญหาจากการใช้ยา

วัตถุประสงค์: เพื่อประเมินผลของการบริหารทางเภสัชกรรมแบบไร้รอยต่อ ต่อการควบคุมโรคและการกลับเข้ารับรักษาแบบผู้ป่วยในในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมไม่ได้

วิธีวิจัย: การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) ชนิดวัดผลก่อน-หลังในกลุ่มเดียว (one-group pretest-posttest) โดยเก็บข้อมูลแบบไปข้างหน้า (prospective study) เพื่อประเมินผลของการบริหารทางเภสัชกรรมร่วมกับโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่อการควบคุมโรคและการกลับเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมโรคไม่ได้

ผลการวิจัย: พบว่าระดับน้ำตาลสะสมในเลือด (hemoglobin A1c; HbA1c) ลดลงจากร้อยละ 8.51 ± 1.17 เป็น 7.32 ± 1.01 (p -value < 0.0001) ความดันโลหิต systolic ลดลงจาก 142.92 ± 9.30 เป็น 130.03 ± 10.72 mmHg (p -value < 0.001) และ diastolic ลดลงจาก 76.98 ± 9.10 เป็น 70.42 ± 8.11 mmHg (p -value < 0.001) ระดับ total cholesterol ลดลงจาก 182.53 ± 46.14 เป็น 165.68 ± 30.67 mg/dL (p -value = 0.003) และ low-density lipoprotein cholesterol (LDL-C) ลดลงจาก 100.85 ± 27.90 เป็น 88.36 ± 22.82 mg/dL (p -value = 0.001) ระดับ fasting plasma glucose (FPG) ลดลงอย่างมีนัยสำคัญตามช่วงเวลา (p -value < 0.001) การกลับเข้ารับรักษาแบบผู้ป่วยในจากภาวะน้ำตาลผิดปกติลดลงจาก 15 ครั้ง (14 ราย; ร้อยละ 21.20) ในช่วง 12 เดือนก่อนการศึกษา เหลือ 1 ครั้ง (1 ราย; ร้อยละ 1.52) หลังการศึกษา พบปัญหาจากการใช้ยา 136 เหตุการณ์ แก้ไขได้ทั้งหมดหรือบางส่วนร้อยละ 69.85 ผู้ป่วยมีความพึงพอใจต่อบริการในระดับมากที่สุด (4.81 ± 0.32) โดยหัวข้อที่ได้คะแนนสูงสุดคือการช่วยเหลือทันทีเมื่อมีปัญหา

สรุปผล: การบริหารทางเภสัชกรรมแบบไร้รอยต่อช่วยปรับปรุงการควบคุมโรคและลดการกลับเข้ารับรักษาแบบผู้ป่วยในได้อย่างมีนัยสำคัญทางคลินิก

คำสำคัญ: การบริหารทางเภสัชกรรม; เบาหวานชนิดที่ 2; การดูแลไร้รอยต่อ; ปัญหาจากการใช้ยา; การควบคุมโรค

Effects of Pharmaceutical Care on Disease Control and Hospital Readmission in Patients with Uncontrolled Type 2 Diabetes Mellitus

Suthon Thumnongdee¹, B.Pharm.

e-mail: sutinee5564@gmail.com

¹ Pharmacy Department, Sikhoraphum Hospital

Thai J Clin Pharm. 2026;32(1):85-98.

Abstract

Background: Poor control of type 2 diabetes mellitus remains a major challenge for health systems, particularly among patients receiving continuous medication refills at subdistrict health promoting hospitals where gaps in follow-up and management of medication-related problems may occur.

Objectives: To evaluate the effects of a seamless pharmaceutical care model on disease control and hospital readmission among patients with uncontrolled type 2 diabetes mellitus.

Methods: This quasi-experimental study employed a one-group pretest–posttest design with prospective data collection to evaluate the impact of pharmaceutical care combined with a behavioral modification program on clinical outcomes and hospital readmission among patients with uncontrolled type 2 diabetes mellitus.

Results: A total of 66 patients were included. Mean hemoglobin A1c (HbA1c) significantly decreased from $8.51 \pm 1.17\%$ to $7.32 \pm 1.01\%$ (p -value < 0.0001). Systolic and diastolic blood pressure decreased from 142.92 ± 9.30 to 130.03 ± 10.72 mmHg and from 76.98 ± 9.10 to 70.42 ± 8.11 mmHg (p -value < 0.001). Total cholesterol and low-density lipoprotein cholesterol (LDL-C) declined from 182.53 ± 46.14 to 165.68 ± 30.67 mg/dL and from 100.85 ± 27.90 to 88.36 ± 22.82 mg/dL (p -value = 0.003 and 0.001). Fasting plasma glucose (FPG) also decreased significantly during follow-up (p -value < 0.001). Hospital readmissions due to glycemic emergencies decreased from 15 episodes (21.20%) during the 12 months before the study to 1 episode (1.52%) during the study period. A total of 136 drug-related problems were identified, of which 69.85% were completely or partially resolved. Patient satisfaction was rated at the highest level (4.81 ± 0.32).

Conclusion: Seamless pharmaceutical care improved clinical outcomes and reduced hospital readmissions among patients with uncontrolled type 2 diabetes mellitus.

Keywords: pharmaceutical care; type 2 diabetes mellitus; seamless care; drug-related problems; disease control

บทนำ

โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (non-communicable diseases; NCDs) โดยเฉพาะโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง เป็นปัญหาสาธารณสุขสำคัญของประเทศไทยและทั่วโลก องค์การอนามัยโลกรายงานว่าโรคกลุ่มนี้เป็นสาเหตุการเสียชีวิตประมาณร้อยละ 71 ของประชากรโลก¹ สำหรับประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2563 มีผู้ป่วยโรคเบาหวานประมาณ 5 ล้านคน และผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงประมาณ 13 ล้านคน² ความชุกของโรคเบาหวานในประชากรไทยอายุ ≥ 15 ปี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.9 เป็นร้อยละ 8.9 ระหว่างปี พ.ศ. 2552–2557³ สะท้อนแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของภาระโรคอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังพบภาวะความดันโลหิตสูงแบบไวท์โคทและแบบซ่อนเร้นในระดับสูง ซึ่งอาจนำไปสู่การวินิจฉัยล่าช้าและเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะแทรกซ้อนในระยะยาว⁴ ในระดับพื้นที่ จังหวัดสุรินทร์มีผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงจำนวนมาก และเป็นกลุ่มที่ใช้ทรัพยากรด้านยาและบริการทางการแพทย์ในสัดส่วนสูง การควบคุมโรคที่ไม่มีประสิทธิภาพส่งผลให้ค่าใช้จ่ายด้านการรักษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีรายงานว่าต้นทุนค่ายาในกลุ่ม NCDs เพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 40 ภายในระยะเวลาไม่กี่ปี⁵ ผู้ป่วยที่ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดหรือความดันโลหิตได้ไม่ดีมีความเสี่ยงสูงต่อภาวะแทรกซ้อนสำคัญ เช่น โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคไตเรื้อรัง และโรคหลอดเลือดสมอง⁶

โรงพยาบาลศิครินทร์เป็นโรงพยาบาลทั่วไปขนาด M1 เป็นแม่ข่ายดูแลเครือข่ายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) จำนวน 22 แห่ง การดูแลผู้ป่วยเบาหวานและความดันโลหิตสูงในพื้นที่ใช้ระบบเครือข่ายบริการโดยผู้ป่วยที่ควบคุมโรคได้ดีจะได้รับการดูแลต่อเนื่องที่ รพ.สต. เพื่อลดความแออัดของโรงพยาบาลแม่ข่าย ขณะที่ผู้ป่วยที่ควบคุมโรคไม่ได้หรือมีภาวะแทรกซ้อนจะถูกส่งกลับมายังโรงพยาบาลต้นสังกัดเพื่อประเมินและปรับแผนการรักษา แม้ว่าระบบดังกล่าวจะช่วยกำหนดทิศทางการดูแลอย่างเป็นมาตรฐาน แต่ยังคงพบว่าผู้ป่วยบางส่วนที่มี hemoglobin A1c (HbA1c) $> 7\%$ ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้อย่างต่อเนื่อง แม้ได้รับการปรับ

ยาแล้ว สะท้อนถึงช่องว่างของการดูแล โดยเฉพาะในด้านการค้นหาและแก้ไขปัญหาจากการใช้ยา (drug-related problems; DRPs) การติดตามความร่วมมือในการใช้ยา การประเมินความเสี่ยงโรคหัวใจและหลอดเลือดแบบองค์รวม แม้ว่าการดูแลแบบบูรณาการโดยทีมสหวิชาชีพจะสามารถปรับปรุงผลลัพธ์ทางคลินิกของผู้ป่วยโรคเรื้อรังได้อย่างมีนัยสำคัญ⁷ แต่การศึกษาดังกล่าวมักดำเนินการในบริบทโรงพยาบาลขนาดใหญ่ ขณะที่หลักฐานเกี่ยวกับบทบาทของเภสัชกรในการจัดการปัญหาการใช้ยาและติดตามผลลัพธ์ทางคลินิกในบริบทโรงพยาบาลทั่วไปและระบบส่งต่อระดับอำเภอยังมีจำกัด

ดังนั้น การศึกษานี้จึงมุ่งพัฒนารูปแบบการบริหารทางเภสัชกรรมแบบไร้รอยต่อ (seamless pharmaceutical care) โดยเภสัชกรเป็นผู้ดำเนินการหลัก ซึ่งประกอบด้วย การคัดกรองผู้ป่วยจากฐานข้อมูล การประเมินและจัดการ DRPs การกำหนดเป้าหมายการรักษารายบุคคล การติดตามความร่วมมือในการใช้ยา และการประสานงานกับทีมรักษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมความเข้มแข็งของระบบส่งต่อที่มีอยู่ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลของรูปแบบการบริหารทางเภสัชกรรมดังกล่าวต่อการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด ความเสี่ยงต่อภาวะแทรกซ้อนทางหัวใจและหลอดเลือด และการกลับเข้ารับการรักษาซ้ำในโรงพยาบาลของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมโรคไม่ได้ในบริบทของระบบบริการสุขภาพระดับอำเภอ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลของการให้บริหารทางเภสัชกรรมต่อการควบคุมโรคในผู้ป่วยเบาหวานที่ยังไม่มีภาวะแทรกซ้อนทางหัวใจและหลอดเลือด ในบริบทของโรงพยาบาลทั่วไปและระบบส่งต่อกับ รพ.สต.
2. เพื่อประเมินผลของการให้บริหารทางเภสัชกรรมต่อการลดอัตราการกลับเข้ารับการรักษาซ้ำในโรงพยาบาล (ผู้ป่วยใน) ของผู้ป่วยเบาหวาน
3. เพื่อศึกษาปัญหาจากการใช้ยา (DRPs) ที่ส่งผลต่อการควบคุมโรคเบาหวานในผู้ป่วยที่ได้รับการส่งต่อ

ระหว่างโรงพยาบาลทั่วไปและ รพ.สต.

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ป่วยต่อการให้การบริบาลทางเภสัชกรรมในผู้ป่วยเบาหวาน

นิยามศัพท์

การบริบาลทางเภสัชกรรมแบบไร้รอยต่อ (seamless pharmaceutical care) หมายถึง กระบวนการดูแลผู้ป่วยโดยเภสัชกรที่เชื่อมโยงการดูแลระหว่างโรงพยาบาลและ รพ.สต. อย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การคัดกรองผู้ป่วยเชิงรุกจากฐานข้อมูล การให้คำปรึกษาและประเมินปัญหาจากการใช้ยา การติดตามทางโทรศัพท์ และการประเมินผลลัพธ์ทางคลินิกเมื่อสิ้นสุดการศึกษา

ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมโรคไม่ได้ (uncontrolled type 2 diabetes mellitus)³ หมายถึง ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มีระดับ HbA1c มากกว่า 7 จากผลตรวจเลือดประจำปีประมาณ 2568 และได้รับการประเมินโดยแพทย์ว่าควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้

ปัญหาจากการใช้ยา (drug-related problems; DRPs) หมายถึง เหตุการณ์หรือสภาวะที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา ซึ่งอาจส่งผลหรือมีโอกาสส่งผลกระทบต่อผลลัพธ์การรักษาที่ไม่พึงประสงค์ โดยจำแนกตามเกณฑ์ Pharmaceutical Care Network Europe (PCNE) version 5.01

การกลับเข้ารับการรักษาซ้ำในโรงพยาบาล (hospital readmission) หมายถึง การเข้ารับการรักษาแบบผู้ป่วยในของโรงพยาบาลศิครณีจากภาวะน้ำตาลในเลือดผิดปกติ ได้แก่ ภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำหรือสูง ภายในช่วงเวลา 12 เดือนก่อนและหลังการให้การบริบาลทางเภสัชกรรม

ความเสี่ยงต่อโรคหัวใจและหลอดเลือด (cardiovascular risk)⁶ หมายถึง ความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือดภายใน 10 ปี ประเมินโดยใช้ Thai CV Risk Score สำหรับอายุ 35 - 70 ปีที่ยังไม่มีประวัติโรคหัวใจและหลอดเลือด

ความพึงพอใจต่อบริการ (patient satisfaction) หมายถึง ระดับความคิดเห็นของผู้ป่วยต่อการได้รับบริการ

บริบาลทางเภสัชกรรม ประเมินโดยใช้แบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า Likert scale 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ และแปลผลตามเกณฑ์ของ Best JW⁸

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (quasi-experimental research) ชนิดวัดผลก่อน-หลังในกลุ่มเดียว (one-group pretest-posttest) โดยเก็บข้อมูลแบบไปข้างหน้า (prospective study) เพื่อประเมินผลของการบริบาลทางเภสัชกรรมร่วมกับโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่อการควบคุมโรคและการกลับเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมโรคไม่ได้

ประชากร

ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ขึ้นทะเบียนโรคเรื้อรังของโรงพยาบาลศิครณี หรือผู้ป่วยที่ถูกส่งไปรับยาที่ รพ.สต. ในเครือข่ายอำเภอศิครณี ซึ่งมีค่า HbA1c > 7 จากผลตรวจเลือดประจำปีประมาณ 2568 อย่างน้อย 1 ครั้ง และได้รับการประเมินโดยแพทย์ผู้รักษาว่ามีการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่เหมาะสมและจำเป็นต้องปรับแผนการรักษา

กลุ่มตัวอย่าง

คัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 66 ราย ซึ่งเข้าเกณฑ์คัดเข้า และได้รับการติดตามพร้อมเข้าร่วมโปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการบริบาลทางเภสัชกรรม ณ หน่วยอายุรกรรม NCDs ระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2567 ถึง 30 กันยายน พ.ศ. 2568

เกณฑ์คัดเข้า

ผู้ป่วยที่มีผลการตรวจ HbA1c > 7 จากการตรวจเลือดประจำปีประมาณ 2568 อย่างน้อย 1 ครั้ง และได้รับการประเมินโดยแพทย์ว่าควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้ สามารถสื่อสารภาษาไทยได้และไม่มีข้อจำกัดด้านการได้ยินหรือการมองเห็นที่เป็นอุปสรรคต่อการรับคำปรึกษา ไม่มีภาวะทางจิตเวชรุนแรงจากการประเมินของแพทย์หรือข้อมูลในเวชระเบียน เช่น โรคจิต โรคซึมเศร้าระดับรุนแรง โรคอารมณ์สองขั้วระยะกำเริบ ภาวะ

บกพร่องทางสติปัญญา ระดับปานกลางถึงรุนแรง หรือภาวะสมองเสื่อม ไม่มีประวัติโรคหัวใจและหลอดเลือด ได้แก่ โรคหลอดเลือดหัวใจ กล้ามเนื้อหัวใจตาย ภาวะหัวใจล้มเหลว โรคหลอดเลือดสมอง หรือโรคหลอดเลือดแดงส่วนปลาย และยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เกณฑ์คัดออก

ผู้ป่วยที่มีภาวะเปราะบางรุนแรงหรือภาวะสมองเสื่อม มีความเสี่ยงสูงต่อภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำรุนแรงหรือภาวะเลือดเป็นกรดจากคีโตน ถูกส่งต่อไปรับการรักษาที่สถานพยาบาลอื่น ขอดอนตัวจากการศึกษา หรือไม่ปฏิบัติตามเกณฑ์การคัดเข้า

การคำนวณขนาดตัวอย่าง

ใช้สูตรเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างเดี่ยวก่อนและหลังการทดลอง (two dependent means) โดยกำหนดระดับ HbA1c เป็นตัวแปรผลลัพธ์หลัก เนื่องจากเป็นตัวชี้วัดมาตรฐานในการประเมินการควบคุมโรคเบาหวาน ค่าเฉลี่ยความแตกต่างที่คาดหวังของระดับ HbA1c ก่อนและหลังการให้ intervention (Δ) เท่ากับ 1.76 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความแตกต่างแบบจับคู่ (SD) เท่ากับ 2.335 โดยอ้างอิงจากการศึกษาของ เต็มใจ แก้วรักษา⁷ ในปี พ.ศ. 2566 ซึ่งรายงานผลการบริหารทางเภสัชกรรมในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ในบริบทบริการที่ใกล้เคียงกับการศึกษานี้ การคำนวณใช้โปรแกรม n4Studies ได้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำเท่ากับ 14 ราย อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้สามารถติดตามผู้ป่วยได้ทั้งหมด 66 ราย ซึ่งมากกว่าขนาดตัวอย่างขั้นต่ำที่คำนวณได้

การดำเนินการศึกษา

ผู้ป่วยที่เข้าเกณฑ์ได้รับการดูแลตามระบบบริการปกติของโรงพยาบาลศิครินทร์ ซึ่งประกอบด้วยการวินิจฉัยและสั่งการรักษาโดยแพทย์ การติดตามนัดหมายโดยพยาบาล และการให้คำแนะนำการใช้ยาเบื้องต้นโดยเภสัชกร อย่างไรก็ตาม ระบบปกติยังไม่มีคัดกรอง DRPs อย่างเป็นระบบ และไม่มีการติดตามผู้ป่วยตามแผนที่กำหนด การศึกษานี้จึงเพิ่มรูปแบบการบริหารทางเภสัชกรรมแบบไร้รอยต่อที่เชื่อมโยงการดูแลระหว่างโรงพยาบาลศิครินทร์และ รพ.สต. ในเครือข่าย โดยดำเนินการต่อเนื่อง

เป็นระยะเวลา 12 เดือน

รูปแบบการดำเนินงานประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

(1) การคัดกรองเชิงรุกจากฐานข้อมูลโรงพยาบาลเพื่อระบุผู้ป่วยที่มี HbA1c > 7 จัดระดับความรุนแรงด้วยระบบสัญญาณสี และประเมินความเสี่ยงโรคหัวใจและหลอดเลือดด้วย Thai CV Risk Score พร้อมจัดทำแผนการรักษารายบุคคลตามแนวทางเวชปฏิบัติ

(2) การพบเภสัชกรครั้งที่ 1 (เดือนที่ 0) ใช้เวลาประมาณ 30 – 45 นาทีต่อราย เพื่อประเมินข้อมูลผู้ป่วยอย่างครอบคลุมและค้นหา DRPs ตามหลักการ PCNE version 5.01 กำหนดเป้าหมายการรักษารายบุคคล วางแผนการดูแลและปรับพฤติกรรมสุขภาพ รวมถึงให้ความรู้เรื่องการดูแลตนเอง การใช้ยา และสัญญาณเตือนของภาวะแทรกซ้อนฉุกเฉิน

(3) การติดตามทางโทรศัพท์ จำนวน 2 ครั้ง (เดือนที่ 2 – 3 และ 5 – 6) ครั้งละประมาณ 10 – 15 นาที เพื่อประเมินความร่วมมือในการใช้ยา ปัญหาจากการใช้ยา อาการไม่พึงประสงค์และความก้าวหน้าในการปรับพฤติกรรม พร้อมให้คำแนะนำหรือประสานแพทย์เมื่อจำเป็น

(4) การพบเภสัชกรครั้งที่ 2 (เดือนที่ 12) เพื่อประเมิน DRPs ซ้ำ และประเมินผลลัพธ์ทางคลินิก ได้แก่ FPG (ทุก 3 เดือน) HbA1c ระดับไขมันในเลือด และ Thai CV Risk Score ก่อนและหลังการศึกษา รวมถึงประเมินความพึงพอใจของผู้ป่วยต่อบริการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดการบริหารทางเภสัชกรรม ร่วมกับการอ้างอิงเกณฑ์มาตรฐานสากล ประกอบด้วยแบบบันทึกข้อมูลทางคลินิก แบบประเมินปัญหาจากการใช้ยา แบบประเมินความเสี่ยงโรคหัวใจและหลอดเลือด และแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยเก็บข้อมูลจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของโรงพยาบาลศิครินทร์ (HOSxP และ KPHIS) ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้ป่วยตามแผนการติดตามตลอดระยะเวลา 12 เดือน

ตัวแปรต้น ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานผู้ป่วย เช่น เพศ

อายุ ดัชนีมวลกาย สิทธิการรักษา พฤติกรรมสุขภาพ ระยะเวลาการเป็นเบาหวาน โรคร่วม จำนวนรายการยา ชนิดยาเบาหวาน ค่า estimated glomerular filtration rate (eGFR) และประวัติการแพ้ยา

ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลลัพธ์ทางคลินิก ความเสี่ยงโรคหัวใจและหลอดเลือด ปัญหาจากการใช้ยา การกลับเข้ารับการรักษาซ้ำในโรงพยาบาล และความพึงพอใจต่อบริการ

ข้อมูลพื้นฐานเก็บจากฐานข้อมูล HOSxP และ KPHIS ณ visit 0 (baseline) หลังผลตรวจเลือดประจำปีงบประมาณ 2568 พร้อมบันทึกรายการยาเบาหวานก่อนเริ่ม intervention และติดตามการเปลี่ยนแปลงตลอดช่วงการศึกษา ผลลัพธ์ทางคลินิกประกอบด้วย fasting plasma glucose (FPG), HbA1c, total cholesterol, LDL-C ความดันโลหิต และดัชนีมวลกาย โดยติดตามระดับ FPG เดือนที่ 3, 6 และ 12 ส่วน HbA1c และไขมันในเลือด ประเมินก่อนและหลังครบ 12 เดือน ขณะที่ความดันโลหิตและ body mass index (BMI) ใช้ค่าที่ใกล้เคียงช่วงเวลาประเมินมากที่สุด

ความเสี่ยงโรคหัวใจและหลอดเลือดประเมินด้วย Thai CV Risk Score สำหรับประชากรอายุ 35 – 70 ปี โดยคำนวณก่อนและหลังการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลง DRPs ประเมินตามเกณฑ์ PCNE version 5.01 ครอบคลุมหมวด problems, causes, interventions และ outcomes โดยบันทึกเป็นเหตุการณ์เมื่อพบปัญหาและติดตามผลการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

การกลับเข้ารับการรักษาซ้ำในโรงพยาบาล หมายถึงการเข้ารับการรักษาแบบผู้ป่วยในของโรงพยาบาล ศีขรภูมิ โดยเก็บข้อมูลย้อนหลัง 12 เดือนก่อน intervention และติดตามต่อเนื่อง 12 เดือนหลัง intervention เพื่อเปรียบเทียบจำนวนครั้งของการเข้ารับการรักษาซ้ำ

ความพึงพอใจต่อบริการ ประเมินเมื่อสิ้นสุดการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม 10 ข้อ แบบมาตรประมาณค่า Likert scale 5 ระดับ คะแนนรวมเต็ม 50 คะแนน การแปลผลใช้เกณฑ์ของ Best JW^๑ เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่า

IOC เท่ากับ 0.87 และมีค่าความเชื่อมั่นภายใน (Cronbach's alpha) เท่ากับ 0.89

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงพรรณนานำเสนอเป็นความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) การเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการศึกษาใช้ paired t-test หรือ Wilcoxon signed-rank test ตามการกระจายของข้อมูล การติดตามค่าซ้ำหลายช่วงเวลาใช้ repeated measures ANOVA และการวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรใช้สถิติ chi-square test (McNemar-Bowker test) กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ p -value < 0.05

จริยธรรมการวิจัย

การศึกษานี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ เลขที่ 72/2567 (20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2567 ถึง 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2568) ผู้เข้าร่วมทุกคนได้รับข้อมูลและลงนามในเอกสารยินยอมก่อนเข้าร่วมการศึกษา

ผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่าผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 จำนวน 66 ราย ที่เข้าร่วมการศึกษาคือผู้ที่ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้ (HbA1c > 7) โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 68.2) มีอายุ ≥ 60 ปี (ร้อยละ 50) อายุเฉลี่ย 59.77 ± 7.46 ปี มีโรคร่วมหรือภาวะแทรกซ้อนอย่างน้อย 1 โรค (ร้อยละ 97) ได้รับการรักษาโรคเรื้อรัง 4–6 รายการ (ร้อยละ 62.1) และมีค่าการทำงานของไต eGFR ≥ 60 mL/min/1.73 m² (ร้อยละ 87.9) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 1

หลังการให้บริบาลทางเภสัชกรรมเป็นระยะเวลา 12 เดือน ผู้ป่วยมีผลลัพธ์ทางคลินิกดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยพบว่าระดับ HbA1c, total cholesterol, LDL-C, และความดันโลหิตทั้ง systolic และ diastolic ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p -value < 0.05) ขณะที่ค่า BMI ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ (p -value = 0.279) ดังแสดงในตารางที่ 2

การวิเคราะห์ด้วย repeated measures ANOVA

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้

ข้อมูล	จำนวน (ร้อยละ)
เพศ	
ชาย	21 (31.8)
หญิง	45 (68.2)
อายุ (ปี)	
40 – 49	7 (10.6)
50 – 59	26 (39.4)
≥ 60	33 (50.0)
ค่าเฉลี่ย = 59.77 ± 7.46	
Body mass index (กิโลกรัมต่อตารางเมตร)	
< 25	32 (48.5)
25 – 30	26 (39.4)
≥ 30	8 (12.1)
ค่าเฉลี่ย = 25.14 ± 4.89	
ภาวะแทรกซ้อนหรือโรคร่วม	
ไม่มี	2 (3.0)
มี	64 (97.0)
จำนวนยาโรคเรื้อรัง (รายการ)	
1 – 3	11 (16.7)
4 – 6	41 (62.1)
> 7	14 (21.2)
ค่าเฉลี่ย = 5.28 ± 1.73	
Estimated glomerular filtration rate (mL/min/1.73 m²)	
> 90	30 (45.5)
60 – 89.99	28 (42.4)
45 – 59.99	7 (10.6)
15 – 44.99	1 (1.5)
ค่าเฉลี่ย = 84.97 ± 21.38	

แสดงให้เห็นว่าระดับน้ำตาลในเลือด (FPG) เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญตามช่วงเวลา ภายหลังจากได้รับบริบาลทางเภสัชกรรม โดยค่าเฉลี่ย FPG ลดลงตั้งแต่เดือนที่ 3 และคงที่ต่อเนื่องจนถึงเดือนที่ 12 จากการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี Bonferroni พบว่าค่าเฉลี่ย FPG ในเดือนที่ 3, 6 และ 12 ต่ำกว่าก่อนบริบาลอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ไม่พบความแตกต่างระหว่างช่วงเวลาหลังบริบาลแต่ละช่วง ดังแสดงในตารางที่ 3

ผลการประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือดโดยใช้ Thai CV Risk Score ในผู้ป่วยอายุ 35 – 70 ปีที่ยังไม่มีโรคหัวใจและหลอดเลือด พบว่าภายหลังจากให้บริบาลทางเภสัชกรรม สัดส่วนของผู้ป่วยในกลุ่ม

เสี่ยงต่ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะที่สัดส่วนของผู้ป่วยในกลุ่มเสี่ยงสูงมีแนวโน้มลดลง อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติ chi-square test (McNemar–Bowker test) ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างก่อนและหลังการให้บริบาลทางเภสัชกรรม (p -value = 0.068) ดังแสดงในตารางที่ 4

การกลับเข้ารับการรักษาซ้ำในโรงพยาบาลแบบผู้ป่วยในจากภาวะน้ำตาลในเลือดผิดปกติ (hypoglycemia หรือ hyperglycemia) ในช่วงเวลา 1 ปีก่อนเริ่มการศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 15 ครั้ง จากผู้ป่วย 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.2 โดยมีผู้ป่วย 1 รายเข้ารับการรักษาซ้ำ 2 ครั้ง ภายหลังจากได้รับการบริบาลทางเภสัชกรรมและติดตามผลเป็น

ตารางที่ 2 ผลลัพธ์การรักษาต่อการควบคุมโรคก่อนและหลังการให้บริบาลทางเภสัชกรรม (n = 66)

ผลลัพธ์	ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน		p-value
	ก่อนให้บริบาลทางเภสัชกรรม	หลังให้บริบาลทางเภสัชกรรม 12 เดือน	
Hemoglobin A1c (%)	8.51 $\pm$ 1.17	7.32 $\pm$ 1.01	< 0.0001 ^a
Total cholesterol (mg/dL)	182.53 $\pm$ 46.14	165.68 $\pm$ 30.67	0.003 ^b
Low-density lipoprotein cholesterol (mg/dL)	100.85 $\pm$ 27.90	88.36 $\pm$ 22.82	0.001 ^b
ความดันโลหิต systolic (mmHg)	142.92 $\pm$ 9.30	130.03 $\pm$ 10.72	0.000 ^b
ความดันโลหิต diastolic (mmHg)	76.98 $\pm$ 9.10	70.42 $\pm$ 8.11	0.000 ^b
Body mass index (Kg/m ²)	25.14 $\pm$ 4.90	24.92 $\pm$ 4.75	0.279 ^b

^a Wilcoxon signed - rank test

^b Paired t - test

ตารางที่ 3 ระดับน้ำตาลในเลือด (FPG) ของผู้ป่วยก่อนและหลังการบริบาลทางเภสัชกรรม (n = 66)

ช่วงเวลา	ค่าเฉลี่ย FPG $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	F
ก่อนให้บริบาลทางเภสัชกรรม	178.01 $\pm$ 57.97 mg/dL	17.91 ^a
หลังบริบาลทางเภสัชกรรม 3 เดือน	147.18 $\pm$ 39.36 mg/dL	
หลังบริบาลทางเภสัชกรรม 6 เดือน	137.38 $\pm$ 40.15 mg/dL	
หลังบริบาลทางเภสัชกรรม 12 เดือน	138.36 $\pm$ 31.09 mg/dL	

^a Repeated measures ANOVA; $F(3,195) = 17.91$; partial $\eta^2 = 0.216$

ตารางที่ 4 ระดับความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือด (n = 66)

ความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือด	จำนวนราย (ร้อยละ)		p-value ^a
	ก่อนให้บริหารทางเภสัชกรรม	หลังให้บริหารทางเภสัชกรรม	
ความเสี่ยงต่ำ	10 (15.2)	13 (19.7)	0.068
ความเสี่ยงปานกลาง	19 (28.8)	18 (27.3)	
ความเสี่ยงสูง	11 (16.7)	15 (22.7)	
ความเสี่ยงสูงมาก	26 (39.4)	20 (30.3)	
รวม	66 (100.0)	66 (100.0)	

^a chi-square test (McNemar–Bowker test), $\chi^2 = 8.73$, df = 4

ระยะเวลา 1 ปี พบว่าการกลับเข้ารับการรักษาซ้ำในโรงพยาบาลลดลงเหลือเพียง 1 ครั้ง จากผู้ป่วย 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.52 ทั้งนี้ ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลก่อนและหลังการศึกษาเท่ากัน คือ 12 เดือน

จากการประเมินตามกรอบ PCNE version 5.01 พบปัญหาจากการใช้ยาทั้งสิ้น 136 ครั้ง ค่าเฉลี่ย 2.06 ปัญหาต่อราย ปัญหาที่พบมากที่สุดคือการขาดความตระหนักด้านสุขภาพและโรคที่เป็น ร้อยละ 42.65 รองลงมาคืออันตรกิริยาระหว่างยา ร้อยละ 19.11 สาเหตุหลักของปัญหาเกิดจากผู้ป่วยขาดการสื่อสารกับบุคลากรทางการแพทย์ (ร้อยละ 43.38) การแก้ไขปัญหาลำดับต้นๆคือการโดยตรงที่ตัวผู้ป่วยผ่านการให้ความรู้และสร้างความตระหนักในการดูแลตนเอง (ร้อยละ 53.67) ผลลัพธ์การแก้ไขปัญหาคือสามารถแก้ไขได้รวมร้อยละ 69.85 โดยมีปัญหาที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ร้อยละ 30.15 รายละเอียดดังตารางที่ 5

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ป่วยต่อการให้บริหารทางเภสัชกรรม พบว่าผู้ป่วยจำนวน 66 ราย มีระดับความพึงพอใจต่อการให้บริหารทางเภสัชกรรมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกประเด็น โดยคะแนนเฉลี่ยรายข้ออยู่ระหว่าง 4.67 – 4.88 คะแนน จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน รายการที่ได้รับคะแนนสูงสุดคือ การที่เภสัชกรให้ความช่วยเหลือทันทีเมื่อมีปัญหา (4.88 ± 0.33) รองลงมาคือความมั่นใจในความถูกต้อง ปลอดภัย และคุณภาพของ

ยาที่ได้รับและระยะเวลารอรับยาที่ไม่นาน (4.86 ± 0.35) โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.81 ± 0.32 ซึ่งสะท้อนว่าการให้บริหารทางเภสัชกรรมมีคุณภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสม ดังแสดงในตารางที่ 6

อภิปรายผล

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง เพื่อประเมินผลของการบริหารทางเภสัชกรรมแบบไร้รอยต่อการควบคุมโรคและการกลับเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมโรคไม่ได้ หลังการให้บริหารทางเภสัชกรรมเป็นระยะเวลา 12 เดือน ผู้ป่วยมีการควบคุมโรคดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในหลายตัวชี้วัด โดยระดับ HbA1c ลดลงจากร้อยละ 8.51 ± 1.17 เป็น 7.32 ± 1.01 ($p < 0.001$) สอดคล้องกับการศึกษาของประรินทร เดชวราทิน และคณะ⁹ ซึ่งพบว่าการบริหารเภสัชกรรมในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่โรงพยาบาลอานามสามารถลดระดับ HbA1c จากร้อยละ 9.70 เป็น 8.07 ($p < 0.001$) รวมถึงสอดคล้องกับการศึกษาของสรคมน วัชรานิชัย¹⁰ ที่รายงานการลดลงของ HbA1c จากร้อยละ 9.65 เป็น 8.14 ($p < 0.05$) ในระยะติดตาม 3 เดือน และ Pousinho S และคณะ¹¹ ซึ่งสรุปในการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบว่าการบริหารโดยเภสัชกรคลินิกช่วยลดระดับ HbA1c ได้อย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 5 ปัญหาจากการใช้ยา สาเหตุ วิธีการแก้ไข และผลลัพธ์ของการบริการทางเภสัชกรรม (n = 136 เหตุการณ์)

ประเภทปัญหาจากการใช้ยา		สาเหตุของปัญหา		วิธีการแก้ปัญหา		ผลลัพธ์	
รายการ	จำนวน ^a (ร้อยละ)	รายการ	จำนวน (ร้อยละ)	รายการ	จำนวน (ร้อยละ)	รายการ	จำนวน (ร้อยละ)
อาการไม่พึงประสงค์จายา	5 (3.7)	การเลือกใช้ยา/ขนาดยา	3 (2.2)	ประสานแพทย์ผู้สั่ง	3 (2.2)	แก้ไขได้ทั้งหมด	3 (2.2)
ปัญหาจากการเลือกใช้ยา	20 (14.7)	กระบวนการใช้ยา	2 (1.47)	แก้ไขที่ตัวผู้ป่วย	2 (1.47)	แก้ไขได้ทั้งหมด	2 (1.47)
ปัญหาเกี่ยวกับขนาดยา	11 (8.09)	การเลือกใช้ยา/ขนาดยา	20 (14.7)	ประสานแพทย์ผู้สั่ง	20 (14.7)	แก้ไขได้ทั้งหมด	20 (14.7)
ปัญหาการใช้ยา	16 (11.76)	การเลือกใช้ยา/ขนาดยา	11 (8.09)	ประสานแพทย์ผู้สั่ง	11 (8.09)	แก้ไขได้ทั้งหมด แก้ไขไม่ได้	5 (3.7) 6 (4.41)
อันตรายจายา	26 (19.11)	กระบวนการใช้ยา	10 (7.35)	แก้ไขที่ตัวผู้ป่วย	10 (7.35)	แก้ไขได้บางส่วน	10 (7.35)
การไม่ตระหนักถึงสุขภาพ และโรคที่เป็นของผู้ป่วย	58 (42.65)	ข้อมูล/ความรู้	6 (4.41)	การแก้ไขอื่น ๆ	6 (4.41)	แก้ไขได้บางส่วน	6 (4.41)
		การเลือกใช้ยา/ขนาดยา	26 (19.11)	ประสานแพทย์ผู้สั่ง	6 (4.41)	แก้ไขได้ทั้งหมด	6 (4.41)
		ข้อมูล/ความรู้	58 (42.65)	การแก้ไขอื่น ๆ	20 (14.7)	แก้ไขไม่ได้	20 (14.7)
				แก้ไขที่ตัวผู้ป่วย	58 (42.65)	แก้ไขได้บางส่วน	43 (31.62)
						แก้ไขไม่ได้	15 (11.03)

^a จำนวนครั้งคิดจากเหตุการณ์ปัญหาทั้งหมด 136 ครั้ง โดยผู้ป่วย 1 รายอาจมีมากกว่า 1 ปัญหา การจัดการประเภทใช้เกณฑ์ PCNE version 5.01

ตารางที่ 6 ระดับความพึงพอใจต่อการให้บริการบริหารทางเภสัชกรรม (n=66)

คำถามแบบประเมิน	คะแนน (mean ± SD)	ระดับ ความพึงพอใจ
1. ท่านได้รับความรู้ วิธีการใช้ยา คำแนะนำ จากเภสัชกร เป็นอย่างดี	4.67 ± 0.47	มากที่สุด
2. การบริการของเจ้าหน้าที่ ปฏิบัติต่อท่านอย่างเท่าเทียม เสมอภาค	4.73 ± 0.45	มากที่สุด
3. มีความมั่นใจว่ายาที่ได้รับจากเภสัชกร ถูกต้อง ปลอดภัย และมีคุณภาพ	4.86 ± 0.35	มากที่สุด
4. ระยะเวลารอคอยรับยาไม่นาน	4.86 ± 0.35	มากที่สุด
5. เภสัชกรให้ความช่วยเหลือ ทันทีเมื่อท่านมีปัญหา	4.88 ± 0.33	มากที่สุด
6. เภสัชกรอธิบายและแนะนำ การใช้ยาชัดเจน ครอบคลุม เข้าใจง่าย	4.85 ± 0.36	มากที่สุด
7. ฉลากยา เข้าใจง่ายช่วยให้สามารถใช้ยาได้ถูกต้อง	4.83 ± 0.37	มากที่สุด
8. เภสัชกรมีความสามารถในการให้ความรู้เรื่องยาได้น่าเชื่อถือตามหลักวิชาการ	4.80 ± 0.40	มากที่สุด
9. มีการป้องกันความผิดพลาดจากการจ่ายยาของเภสัชกร เช่น ถ้ามชื้อนามสกุล ประวัติการแพ้ยา ก่อนส่งมอบ ยาทุกครั้ง เป็นต้น	4.80 ± 0.40	มากที่สุด
10. เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความ สุภาพ กิริยามารยาทเรียบร้อย	4.81 ± 0.31	มากที่สุด
รวม	4.81 ± 0.32	มากที่สุด

ทั้งนี้ ผลลัพธ์ที่ดีขึ้นดังกล่าวสะท้อนประสิทธิภาพของการดูแลแบบองค์รวมที่บูรณาการการจัดการปัญหาจากการใช้ยา การให้ความรู้ และการติดตามอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของณัฐราช ยะราช¹² ที่ระบุว่า การควบคุมระดับน้ำตาลมีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านสุขภาพ ความร่วมมือในการใช้ยา และการรับรู้เกี่ยวกับโรคของผู้ป่วย นอกจากนี้ ระดับไขมันในเลือดและความดันโลหิตทั้ง systolic และ diastolic ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) อย่างไรก็ตาม ค่า BMI ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ($p = 0.279$) ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับลักษณะกลุ่มตัวอย่างที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางกายภาพ

ผลการศึกษาพบว่า การกลับเข้ารับการรักษาแบบผู้ป่วยในจากภาวะน้ำตาลในเลือดผิดปกติลดลงอย่างเด่นชัดจาก 15 ครั้ง (14 ราย ร้อยละ 21.2) ในช่วง 12 เดือนก่อนการศึกษา เหลือเพียง 1 ครั้ง (1 ราย ร้อยละ 1.52) ภายหลังการบริหาร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ

Pousinho S และคณะ¹¹ ที่รายงานว่า การบริหารทางเภสัชกรรมช่วยลดอัตราการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลได้อย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากการค้นหาและแก้ไข DRPs เจริญช่วยป้องกันภาวะแทรกซ้อนฉุกเฉินจากการใช้ยาที่ไม่เหมาะสม รวมถึงการให้ความรู้แก่ผู้ป่วยในการสังเกตสัญญาณอาการน้ำตาลต่ำและสูง ทำให้ผู้ป่วยสามารถจัดการตนเองได้ดีขึ้นก่อนที่อาการจะรุนแรงถึงขั้นต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล นอกจากนี้ ภาวะที่ต้องรักษาตัวในโรงพยาบาลของผู้ป่วยเบาหวานมักเกี่ยวข้องกับ DRPs โดยตรง โดยเฉพาะปัญหาขนาดยา อันตรกิริยาระหว่างยา และการใช้ยาที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งการบริหารทางเภสัชกรรมสามารถแก้ไขปัญหเหล่านี้ได้อย่างเป็นระบบ

สำหรับความเสี่ยงต่อโรคหัวใจและหลอดเลือด การประเมินด้วย Thai CV Risk Score พบว่าสัดส่วนของผู้ป่วยในกลุ่มเสี่ยงต่ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 15.2 เป็น 19.7 และกลุ่มเสี่ยงสูงมากลดลงจากร้อยละ 39.4 เป็น 30.3 อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ด้วย McNemar-Bow-

ker test ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 8.73$, $df = 4$, $p\text{-value} = 0.068$) ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ Pousinho S และคณะ¹¹ ที่พบว่าการบริหารบาลทางเภสัชกรรมสามารถปรับปรุงปัจจัยเสี่ยงแบบรายบุคคลได้ชัดเจน แต่ผลลัพธ์ระดับ CV risk score มักต้องใช้ระยะเวลาการติดตามที่ยาวนานจึงจะเห็นความแตกต่างที่มีนัยสำคัญ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและมีโรคร่วมถึงร้อยละ 97 และจากการศึกษาของปริศนา อัครธนพล และคณะ⁶ ซึ่งว่าปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ป่วยมีความเสี่ยง CV สูงมาตั้งแต่ต้นและยากต่อการลดความเสี่ยงในระยะเวลา 12 เดือน

จากการประเมินตามกรอบ PCNE version 5.01 พบ DRPs ทั้งสิ้น 136 ครั้ง ปัญหาที่พบบ่อยที่สุดคือการขาดความตระหนักด้านสุขภาพและโรค ร้อยละ 42.65 รองลงมาคืออันตรกิริยาระหว่างยา ร้อยละ 19.11 ผลดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ สุภาพร สอนองเดช¹³ ที่พบว่าปัญหาจากการใช้ยาในผู้ป่วยเบาหวานที่ รพ.สต. ส่วนใหญ่เกิดจากผู้ป่วยขาดความรู้และทักษะในการดูแลตนเอง รวมถึงการศึกษาของ ภาณุ วิริยานุทัย และคณะ¹⁴ ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้ป่วยเบาหวานในชุมชนมีปัญหาความร่วมมือในการใช้ยาต่ำ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของการควบคุมโรคที่ไม่ได้ผล การที่ DRPs ได้รับการแก้ไขรวมถึงร้อยละ 69.85 สะท้อนประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารที่เน้นการให้ความรู้และประสานงานกับแพทย์อย่างเป็นระบบ ส่วนปัญหาที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ร้อยละ 30.15 ส่วนหนึ่งเกิดจากข้อจำกัดด้านอัตรากำลังบุคลากรในระบบ รพ.สต. ที่มีการเวียนเปลี่ยนบ่อย ทำให้การติดตามขาดความต่อเนื่อง ซึ่งเป็นประเด็นที่ สุภาพร สอนองเดช¹³ ได้ชี้ไว้เช่นกันว่าข้อจำกัดเชิงระบบในสถานบริการปฐมภูมิเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการจัดการ DRPs ให้ครบถ้วน

ผู้ป่วยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ (คะแนนเฉลี่ยรวม 4.81 ± 0.32) ตามเกณฑ์ของ Best JW⁸ รายการที่ได้คะแนนสูงสุดคือการที่เภสัชกรให้ความช่วยเหลือทันทีเมื่อมีปัญหา (4.88 ± 0.33) สะท้อนว่าการบริหารบาลทางเภสัชกรรมแบบเชิงรุกและการติดตามทางโทรศัพท์ช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นและความรู้สึกปลอดภัยในการ

รักษาของผู้ป่วย ผลดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ สรคมน์ วัชรานินชัย¹⁰ ที่รายงานความพึงพอใจของผู้ป่วยที่ได้รับการบริหารเภสัชกรรมในคลินิก NCDs high risk ในระดับดี (4.39 ± 1.06) และชี้ว่าการให้คำปรึกษาที่ครอบคลุมและชัดเจนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความพึงพอใจ ทั้งนี้คะแนนในการศึกษานี้สูงกว่าในการศึกษาของ สรคมน์ วัชรานินชัย อาจเป็นเพราะรูปแบบการบริหารแบบไร้รอยต่อที่มีการติดตามต่อเนื่องถึง 12 เดือน ทำให้ผู้ป่วยรับรู้ถึงความใส่ใจและความต่อเนื่องในการดูแลมากกว่าการให้บริการแบบครั้งเดียว

การศึกษานี้มีจุดแข็งจากการดำเนินการในบริบทโรงพยาบาลทั่วไประดับ M1 ที่เชื่อมโยงกับ รพ.สต. สะท้อนระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิของประเทศไทยได้อย่างแท้จริง โดยใช้รูปแบบการบริหารแบบไร้รอยต่อที่ติดตามต่อเนื่อง 12 เดือน ด้วยเครื่องมือมาตรฐานสากล ได้แก่ PCNE version 5.01 และ Thai CV Risk Score รวมทั้งมีอัตราการคงอยู่ของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 100 อย่างไรก็ตาม การวิจัยแบบกึ่งทดลองที่ไม่มีกลุ่มควบคุมและการสุ่มตัวอย่างในพื้นที่เดียวจำกัดการอ้างอิงผลไปยังบริบทอื่น อีกทั้งไม่ได้เก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของยารวม จึงไม่สามารถแยกผลของการบริหารเภสัชกรรมออกจากปัจจัยแทรกซ้อนได้โดยตรง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เป็นผู้สูงอายุ และข้อจำกัดด้านอัตรากำลังใน รพ.สต. อาจส่งผลต่อการแก้ไข DRPs ซึ่งควรพิจารณาในการตีความผลการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

การบริหารบาลทางเภสัชกรรมแบบไร้รอยต่อในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ควบคุมโรคไม่ได้ ในเครือข่ายโรงพยาบาลศิคราม ผลการศึกษาพบว่าการบริหารบาลทางเภสัชกรรมสามารถช่วยปรับปรุงการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดและปัจจัยเสี่ยงทางคลินิกได้อย่างมีนัยสำคัญควบคู่กับการลดการกลับเข้ารับการรักษาซ้ำในโรงพยาบาล และสามารถจัดการปัญหาจากการใช้ยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ป่วยมีความพึงพอใจต่อบริการในระดับสูง สะท้อนถึงคุณภาพของการดูแลอย่างต่อเนื่องและการ

เสริมพลังผู้ป่วย นับเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการยกระดับการดูแลผู้ป่วยเบาหวานในระบบบริการสุขภาพระดับชุมชน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

การบริหารทางเภสัชกรรมมีประสิทธิผลในการแก้ไขปัญหาจากการใช้ยา ลดการกลับเข้ารับการรักษาซ้ำ และปรับปรุงการควบคุมปัจจัยเสี่ยงโรคหัวใจและหลอดเลือดในผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่รับยาที่ รพ.สต. จึงควรขยายรูปแบบการดำเนินงานให้ครอบคลุมมากขึ้น ควบคู่กับการบูรณาการระบบติดตามผู้ป่วยตามระดับความเสี่ยงโดยใช้เทคโนโลยีที่เข้าถึงง่ายและปลอดภัย รวมถึง

พัฒนารูปแบบการดูแลที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและกลุ่มเปราะบาง เพื่อเพิ่มความร่วมมือในการใช้ยาและความต่อเนื่องของการรักษา

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาและการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ขอขอบคุณนายแพทย์เมธี มวลไธสง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลศิครินทร์ ที่ให้อิโณ-กาสและสนับสนุนการดำเนินงานเชิงระบบ รวมถึงทีมงาน NCDs ทั้งระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิที่ให้ความร่วมมือในการดูแลผู้ป่วยเป็นอย่างดี ตลอดจนผู้ที่มีส่วนในการชี้แนะให้งานวิจัยฉบับนี้สมบูรณ์ และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาตลอดระยะเวลาการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

1. World Health Organization. Noncommunicable diseases [Internet]. Geneva: World Health Organization; 2025 [cited 2026 Mar 15]. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/noncommunicable-diseases>
2. กรมควบคุมโรค กองโรคไม่ติดต่อ. รายงานสถานการณ์โรคไม่ติดต่อเรื้อรังในประเทศไทยปี 2563 [อินเทอร์เน็ต]. นนทบุรี: กองโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข; 2563 [สืบค้นเมื่อ 12 ม.ค. 2567]. สืบค้นจาก: https://ddc.moph.go.th/dncd/journal_detail.php?publish=11158
3. Aekplakorn W, Chariyalertsak S, Kessomboon P, Sangthong R, Inthawong R, Putwatana P, et al. Prevalence and management of diabetes and metabolic risk factors in Thai adults: the Thai national health examination survey IV, 2009. *Diabetes Care*. 2011;34(9):1980-5. doi: 10.2337/dc11-0099.
4. สกลวัชร มนต์ไทรเวศย์. ความชุกของภาวะความดัน-

- โลหิตสูงวัยที่โคทและภาวะความดันโลหิตสูงหลบซ่อนในผู้ป่วยความดันโลหิตสูงในประเทศไทย: การศึกษาการวัดความดันโลหิตที่บ้านของคนไทย [วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต]. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2560. doi: 10.58837/CHULA.THE.2017.1634.
5. ศรีสุตา วรสาร. การวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายด้านยาในกลุ่มโรคสำคัญ โรงพยาบาลสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารสุขภาพและสิ่งแวดล้อมศึกษา* [อินเทอร์เน็ต]. 2567 [สืบค้นเมื่อ 27 มี.ค. 2567];9(1):163-74. สืบค้นจาก: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/hej/article/view/269898>
6. ปริศนา อัครธนพล, ธนัชพร อ่วมอ้อ, กมลทิพย์ ชลัง-ธรรมเนียม, พรทิพย์ ลิ้มธีระยศ, กนกอร พิเดช, รัชดา พ่วงประสงค์, และคณะ. ความเสี่ยงต่อภาวะแทรกซ้อนสำคัญในผู้ป่วยโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูงที่ รพ.สต. หนองปรือ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. *วารสารการพยาบาลและสุขภาพ สสอท*. [อินเทอร์เน็ต]. 2564 [สืบค้นเมื่อ 27 มี.ค. 2567]; 3(2):37-52. สืบค้นจาก: <https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/ajnh/article/view/2157>

7. เต็มใจ แก้วรักษา. การพัฒนาระบบการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดไม่ได้วิธีใหม่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านดอนยานาง ตำบลดอนสมบูรณ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชน [อินเทอร์เน็ต]. 2566 [สืบค้นเมื่อ 27 มี.ค. 2567];8(2):634-47. สืบค้นจาก: <https://he03.tci-thaijo.org/index.php/ech/article/view/1549>
8. Best JW. Research in education. 2nd ed [Internet]. Englewood Cliffs (NJ): Prentice-Hall; 1970 [cited 2024 Apr 2]. Available from: https://archive.org/details/researchineducat00joh_t5t
9. ประวีเนตร เดชวรวาทีน, พุทธิพงษ์ อารีรัตน์, พีระศักดิ์ คำสงค์. การประเมินผลการบริหารเภสัชกรรมต่อการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ในโรงพยาบาลอากาศอำนวย. วารสารวิชาการสุขภาพและสิ่งแวดล้อม [อินเทอร์เน็ต]. 2567 [สืบค้นเมื่อ 28 มี.ค. 2567];2(2):3430. สืบค้นจาก: <https://he03.tci-thaijo.org/index.php/AJHE/article/view/3430>
10. สรคมนน์ วัชรภินชัย. ผลของการบริหารเภสัชกรรมผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ในคลินิก NCD High Risk โรงพยาบาลป่าดงเบขาร์. มหाराชนครศรีธรรมราชเวชสาร [อินเทอร์เน็ต]. 2568 [สืบค้นเมื่อ 28 พ.ย. 2568];8(2):64-79. สืบค้นจาก: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/MNSTMedJ/article/view/276277>
11. Pousinho S, Morgado M, Plácido AI, Roque F, Falcão A, Alves G. Clinical pharmacists' interventions in the management of type 2 diabetes mellitus: a systematic review. Pharm Pract (Granada). 2020;18(3):2000. doi: 10.18549/PharmPract.2020.3.2000.
12. ญัฐราช ยะราช. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการควบคุมระดับน้ำตาลสะสมในเลือดของผู้ป่วยเบาหวานในโรงพยาบาลจุน [อินเทอร์เน็ต, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต]. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา; 2564 [สืบค้นเมื่อ 6 ก.พ. 2567]. สืบค้นจาก: <https://updc.up.ac.th/handle/123456789/271>
13. สุภาพร สอนองเดช. ผลของการบริหารเภสัชกรรมในผู้ป่วยโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูงในสถานบริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเครือข่ายโรงพยาบาลเลย. เภสัชกรรมคลินิก [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [สืบค้นเมื่อ 28 มี.ค. 2567];28(3):85-97. สืบค้นจาก: <https://thaidj.org/index.php/TJCP/article/view/12887>
14. ภาณุ วิริยานุทัตย์, กฤษณ์ ทองบรรจบ, ศรีประไพ อินทร์ชัยเทพ, วิชาดา มะลิ, ชนินาถ เครือนวนล. ผลการบริหารเภสัชกรรมโดยการออกเยี่ยมบ้านในผู้ป่วยเบาหวานที่ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลได้. วารสารสาธารณสุขและสุขภาพศึกษา [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [สืบค้นเมื่อ 28 มี.ค. 2567];2(2):40-57. สืบค้นจาก: <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/tjphe/article/view/258865>